

О. І. Черненко,*д-р філософії,**Харківський національний
технічний університет НТУ «ХПІ»,**старший викладач кафедри**міжкультурної комунікації та іноземної мови*

КОНЦЕПТ *VIPA* ЯК ЦІННІСНИЙ ПОСТУЛАТ ІДІОСТИЛЮ В.С. БОЙКА

Статтю присвячено вивченню концепту *VIPA* в мовосвіті В.С. Бойка як відомого майстра поетичного слова. Проаналізовано структуру концепту. Виокремлено ядрову, приядрову та периферійну зони. Описано художньо-семантичні наповнення мікроконцептів. Визначено авторську позицію щодо існування особистості у світі, а також індивідуально-авторські трактування концепту *VIPA* у мовомисленні митця.

Ключові слова: концепт, художньо-семантичне наповнення, мовомислення, особистість, мікроконцепт.

Якими б шляхами не йшло людство, але завжди цей шлях супроводжувала віра. Про яку б історичну епоху не йшлося, про яку б країну не говорилося, однак важко не погодитися з тим, що віра значною мірою впливала й впливає на життя мільйонів людей. Причому мова не тільки про віру у вищі сили, але й віру в щасливе майбутнє, віру в себе, у свій народ, у торжество моральних цінностей і перемоги добра над злом. Віра є важливою духовною екзистенційною цінністю, що надає особі стимул рухатися далі. У роботі Р. К. Омельчука віру названо «інтегральним феноменом, що розкриває ціннісні орієнтації, спрямованість, тенденціозність поведінки, а також характеризує людину як суб'єкт відносин. Ціннісні орієнтації указують на значиме, розмежовуючи істотне від несуттєвого. Основним змістом ціннісних орієнтацій віри є переконання людини, її глибокі й постійні прив'язаності, моральні принципи» [16; с. 113]. Відповідно, дослідження мовного вираження концепту *VIPA* дасть змогу глибше проникнути в особливості індивідуального мовомислення, визначити пріоритетні настанови автора.

Постановка проблеми. У сучасних умовах надзвичайно актуальною є проблема формування духовних цінностей – важливих ментальних структур у свідомості людини, що безпосередньо пов'язані з особливостями моралі й світогляду, – адже саме вони є тим чинником, який здатний інтегрувати суспільство, об'єднати людей як націю, а також дати належну відповідь тим глобалізаційним викликам, які постали перед людством. Актуальним постає також звернення до художньої творчості, а саме – до поетичного ідіостилю В. С. Бойка. Твори цього майстра слова удостосні численних премій та перекладені білоруською, молдовською, російською, німецькою мовами, а сам митець є активним учасником сучасного літературного процесу.

Мета дослідження. Аналіз лінгвопоетичної специфіки концепту *VIPA*, що є постулатом у поетичному ідіостилі В. С. Бойка та встановлення взаємодії художньо-семантичних наповнень концепту з ціннісними аспектами творчості поета. Уточнення сутності основного поняття, що стосується проблеми, яка порушена в статті, а саме: концепту *VIPA* як ціннісного постулату в ідіостилі Віктора Бойка, оскільки період кінця XX – початку XXI століття позначений зміною наукових парадигм у царині філологічних шукань: дослідження лінгвістів стали антропоцентрично зорієнтованими. Виокремилася тенденція вивчати художню творчість із позицій сучасних підходів: когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, етнолінгвістики, лінгвоконцептології. Проблема духовних цінностей набула розвитку й стає актуальною для формування сучасної української громадської думки, зокрема, й суспільної в цілому.

Завдання. Проаналізувати особливості індивідуального стилю В. С. Бойка; визначити специфіку вербалізації концепту *VIPA* як духовної цінності в поетичному доробку В. С. Бойка; з'ясувати лінгвопоетичні риси християнських цінностей у поетичній картині майстра слова; описати засоби мовної виразності при моделюванні ціннісного постулату в ідіостилі В. С. Бойка.

Об'єкт дослідження. Концепт *VIPA* в поетичному ідіостилі В. С. Бойка, а **предмет дослідження** – індивідуально-авторська інтерпретація художньо-семантичного наповнення мікроконцептів-складників, що є складовими частинами концепту *VIPA*.

У мовознавстві дослідження феномену віри привернуло увагу Є. М. Климкова, П. В. Мацькова, М. В. Сибір'ової, О. Яницької та інших. Усі науковці єдині в тому, що віра є рушійною силою людини, цінністю, без якої існування втрачає будь-який сенс. У роботі П. В. Мацькова наголошено, що у фразеологізмах, окрім словникових потрактувань, наявні значення, «що об'єктивують профанні сенси» [15; с. 270], серед яких доміантними називає такі: 1) віра потребує доказів або перевірки; 2) не всім можна вірити; 3) той, хто вірить, ніколи не зазнає поразки; 4) істинність вище за побачене або почуте; 5) віра визначає моральні якості особи; 6) віра та справи пов'язані між собою; 7) заздалегідь нікому не можна вірити; 8) легковірність несумісна з вірою; 9) неправда та віра несумісні; 10) вірити можна на слово [Там само].

За допомогою лексикографічних джерел можна визначити такі значення слова *віра* на сучасному етапі: «1. Упевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь. // у кого. Упевненість у позитивних якостях кого-небудь, у правильності, розумності чиєїсь поведінки. 2. Те саме, що довір'я. 3. *рел.* Визнання існування бога, переконання в реальному існуванні чогось надприродного. / / Те або інше релігійне вчення, віровизнання» [17; Т. 1, с. 679]. Відповідно, до узуальних художньо-семантичних наповнень можна зараховувати такі, як *віра – упевненість у чомусь; віра – довір'я; віра – переконаність у чийхось позитивних якостях; віра – релігійне вчення; віра – визнання існування Бога; віра – надприродне*. Саме ці смисли формують ядро концепту *VIPA* в сучасній українській мові.

Етимологічно слово *віра* походить від старослов'янського *vera*, праслов'янського *věra*, що є спорідненим з давнім *wara* – правда, вірність, милість, латинським *verus* – дійсний, справжній, істинний, та індоевропейським **uēr* – справжній [18; Т. 1, с. 402]. Тож дослідження етимології концепту доводить, що концепт *VIPA* може реалізуватися в художньо-семантичні наповнення *віра – милість*. До приядрового шару концепту *VIPA*, окрім наведеного вище, належать також художньо-семантичні наповнення, згідно з етимологічними відомостями, – *віра – вогонь, віра – висота, небосхил*. До периферії зараховуємо такі потрактування, як *віра – утрата національної ідентичності, віра – товар, віра – життя, віра – порятунок, віра – розчарування, віра – сумнів*.

М. М. Маковський зазначає, що слова, які позначають віру можна зіставити з назвами тварин, адже в давнину люди приносили тварин у жертву богам, аби задобрити останніх. Зокрема, науковець пропонує порівняти давньоверхньонімецьке *gi-buban* – *вірити* та латиське *luops* – *тварини*, албанське *lope* – *корова*, латинське *credere* – *вірити*, але давньоанглійське *hrider* – *тварина* [14; с. 71]. М. М. Маковський стверджує, що віра також відповідає поняттю дерево: російське *дерево*, але пруське *druwi* – *віра*; індоєвропейське **ker-* – *дерево, куц*, але латиське *ceret* – *вірити*, латинське *credere* – *вірити*, давньоанглійське *ceart* – *ліс*; російське – *вірити*, але латиське *veris* – *густий ліс* [Там само]. Вочевидь, тут мають місце перекази про світове дерево.

Значення *віра* зіставне зі значенням *вогонь*. Порівняймо давньоросійське *вірити*, *віра*, але індоєвропейське **cer-* – *горіти, вогонь*, латинське *credere* – *вірити*, але англійське *hearth* – *вогнище* [13; с. 71].

Останнє значення, з яким науковець зіставляє слова *віра*, *вірити* й лексеми на позначення *висоти, небосхилу* й пропонує порівняти латиське *ceret* – *вірити*, але індоєвропейське **ker* – *верх, висота*, російське *вірити*; готське *ga-laubian* – *вірити*, але індоєвропейське **lub-* – *верх, висота*, російське *лоб* [Там само].

Мовне вираження концепт **VIPA** в поетичному мовомисленні В. С. Бойка знаходить у словах *віра*, *вірити*, *молитва*, *ікона*, *янгол*, *православний*, *католицький*, *язичницький*, *святий*, *храм*, *церква*, *воскресіння*, *апостол*, *рай*, *хрест*, *богомільний*, а також у назвах православних свят і біблійних іменах, адже для поета близьким є саме християнський, православний світогляд. Поетична картина світу митця є ширшою від словникових потрактувань, тож і концепт **VIPA** набуває ширшого художньо-семантичного наповнення.

До ядрових компонентів концепту належать відповідно *віра* – *визнання існування Бога*, *віра* – *упевненість у позитивних чеснотах*, *віра* – *упевненість у чомусь*, *віра* – *довір'я*, *віра* – *надприродне*, *віра* – *релігійне вчення*.

Віра – *визнання існування Бога*. Для В. С. Бойка віра постає переконанням існування Бога. Це, зокрема, здобуває вербальну реалізацію завдяки дієслову *вірити* та його сполучуваності з номенами, що позначають вищу силу: «*Хтось вірить, що врятує всіх Всевишній, / і біля церкви шапочку зніма. / Та славить і Отця, і Духа, й Сина*» [Назовсім, с. 212], «*І всі ми вірили у Бога*» [Земні турботи, с. 5], «*Чому нам, смертним, віриться у Бога, / Хоч ходимо до церкви лиш в кіно?*» [Яв, с. 59], «*Тільки зізнаюсь, що не в Бога я вірив – / в батька і матір, у баби-шептухи закон*» [Яв, с. 130].

Дієслова *молитися* та *вклонятися* також є своєрідними маркерами концепту **VIPA**, адже їхня семантична структура містить значення «звертатися до вищої сили з проханням або подякою», відповідно, суб'єкти дії переконані в існуванні вищої сили, вірять у неї: «*Не знаю, чи молилися сармати. / Кому вклонялись скіфи, я не знаю*» [Зазимки, с. 14], «*Чи переждати ураган / і дочекатися нагоди / молитися чужим богам, / вклонятись не своїм голготам?*» [Суголосся, с. 14]. Поет уникає використання ключового слова-імені, тим самим акцентуючи увагу більше на дії, що зумовлена вірою. В останньому мікроконтексті наявне бінарне протиставлення *свій* – *чужий*, виражене відповідними епітетами, автор ніби засуджує тих, хто забуває рідне й ладний молитися чужим богам у скрутну хвилину. Руйнівна сила урагану – стихії, що знищує все на своєму шляху – зумовила виникнення метафори, у якій життєві негаразди уподібнюються до бурі.

Концепт **VIPA** в художньо-семантичному наповненні *визнання існування Бога* має бути представлений опосередковано: за допомогою слів на позначення свят, храмів, церковних атрибутів – усього того, що так чи так пов'язано з релігією та вірою у вищі сили: «*Господар, певно, – / в свято ж личить – / різдвяні слухає псалми*» [Назовсім, с. 48],

«Вдарять громи весняні нагаями, / наче відлуння **Почаєвих дзвонів**. / Видно під сонцем дороги і **храми**, / видно і думи, і слово, і діло» [Планида, с. 31], «До **ікони зболено припасти**, / там **священна крутиться сльоза...**» [Петрові батоги, с. 78], «Це дотик до променя – чистий, мов сніг, / Що вперше на землю спішить об **Покрові**» [Петрові батоги, с. 115], «А скоро **Великдень**. І можна христосатись всім – / і зірці, і місяцю, й вітру, і нам із тобою» [Суголосся, с. 114], «Надходить дощ. / Хоч **Водохрестя скоро**» [Суголосся, с. 124], «На **Трійцю на базар**» [Суголосся, с. 140], «Хмільний в руках у свата глек, / Що на весіллі під **Покрову**, / і клацання дзьобів лелек / у теплу тишу вечорову...» [На белебні, с. 90], «Цей дивний день / Опісля **Маковія**» [Яв, с. 78].

Віра – упевненість у позитивних чеснотах. До ядрової зони концепту **ВІРА** належить також художньо-семантичне наповнення **віра – упевненість у позитивних чеснотах**. Такий смисл знаходить своє вираження за допомогою дієслова *вірити*: «Тут давно я **вчуся вірити у справедливість**» [Битий шлях, с. 51], «і в **добру долю вірить, не в лиху**» [Зазимки, с. 53]. Епітет *добрий* указує, що ліричний герой вірить у позитив, у гарне майбутнє. Упевненість у позитивних рисах матері, її доброти спричиняє таке мовно-художнє осмислення: «Їх **стрічати, як спрагу під Спас, / в матір вірити – в ту, що без німба, / і, щоб обрій на крилах не згас, / все шукати бджолиного хліба**» [Петрові батоги, с. 17]. Причому автор говорить, що матір без німба, тож ідеться про звичайну жінку, а не Богородицю.

Віра – упевненість у чомусь. Художньо-семантичне наповнення **віра – упевненість у чомусь** вербалізоване дієсловом *вірити*: «Ї немає іще нічиєї вини. / Та раптом **повіриш, що все це назавше!**» [Петрові батоги, с. 5], «Вона пам'ятає удосвіта сивий баштан, / де між полинів, наче поміж віків заблукала, / їй сниться вже, мабуть, що в липовім цвіті літа, / а значить, росте собі й **вірить, що світ не лукавий**» [Зазимки, с. 42].

Упевненість у тому, що Україна має стати країною патріотів вербалізовано в рядках: «Розгодилося наче ж / **і вірилось – будем народ!**» [Планида, с. 33]. Дієслово *розгодилося* використано метафорично – воно вказує на поліпшення ситуації в країні, настали кращі часи для розвитку України. Такі ж інтенції містяться й у низці мікроконтекстів: «В моєму селі на вокзалі **годинник – / я бігав до школи, вивчав циферблат / і вірив, що стане все'дно на годині / опісля розрухи, розладдя, розплат**» [Зазимки, с. 32], «Ми – **чотири стіни / вітрячка, де маленький мірошник / так сумлінно працює / і вірить у завтрашній день, / що залітним вітрам / запізнитись не можна нітрошки**» [Зазимки, с. 46]. Персонажі вірять у покращення в майбутньому. Про це свідчить епітет *завтрашній*.

Художньо опоетизовано рядки, у яких поет закликає вірити в дива, використовуючи метафору, «оречевлюючи» небо й актуалізуючи дотикові відчуття: «І прагнеш **вірити в нові дива / під синім безкінечним неба шовком**» [Петрові батоги, с. 39]. Ліричний герой також говорить, що людина не хоче вірити в зникнення почуття любові, використовуючи риторичний оклик: «Коли мина **передчуття любові... / Та хто ж повірить, що воно мина!**» [Петрові батоги, с. 102].

Віра – довір'я. До ядрової частини зазначеного концепту належить художньо-семантичне наповнення **віра – довір'я**, яке реалізоване у двох площинах.

Однією з авторських інтенцій є настанова, що найбільш довірливими є діти. Про це свідчить використання епітетів *довірливий* і *дитячий*: «Усе кружляв. Усе шукав, шукав... / І вибирав **довірливі. Дитячі**» [Планида, с. 66]. У вірші з промовистою назвою «Дітвора» також наявна така ж лінгвоментальна візія: «**Ми не вмієм так вірити, / Нам у них би повчитись, / От де зоряна лірика! / От де класика щирості!**» [Дебют, вірш «Дітвора», с. 16]. Майстер слова говорить, що дорослі втратили здатність довіряти одне одному, бути щирими й закликає вчитися в дітей. Тут можна простежити

алюзію на біблійну історію про дитячу молитву. Коли в Ісуса Христа запитали, хто більший у Царстві Божім, він покликав дітей і сказав, що тільки той, хто вміє бути таким же щирим, як дитина. У Євангелії Господь неодноразово закликає кожну людину стати як дитина, адже діти є носіями непідробної чистоти.

В. С. Бойко своєю поезією закликає вірити в добро, любов, мрії. Така настанова зумовлює появу персоніфікованих образів казок, любові: «*Чогось чекаєш, знаючи проте: / лише казкам довіритися можна*» [На белебні, с. 65], «*Вірю я заступниці любові*» [Петрові батоги, с. 78]. На взаємній довірі, маніфестує автор, мають будуватися стосунки: «*Печена картопля на аркуші з віршем, / – А ти мені віриш, як я тобі вірю? / І засмагли пальці. І засмагли губи*» [Обличчям до багаття, с. 40].

Віра – надприродне. Семантика віри в надприродне вияскравлена за допомогою питальної частки *хіба*, яку вжито як підсилювальний засіб у реченні: «*Хіба ти повіриш, цвітуть матіоли тридцятого жовтня*» [На белебні, с. 128]. Сумнів здобуває мовне вираження й за допомогою прислівника *либонь*, який виражає невпевненість: «*Атож. В її віщунські вісті / усім би вірилось либонь*» [Суголосся, с. 6]. Умовний спосіб дієслова також посилює сумнів у вірогідності висловлювання.

Художньо-семантичне осмислення зневіри експлікується в мові творів В. С. Бойка за допомогою заперечної частки *не* та вказівки на об'єкт дії: «*Була у дурня піч. А він не вірив людям*» [На белебні, с. 16], «*А ви, цигани, мені не вірте, / Що проміняв я шляхи на моркву*» [На белебні, с. 99], «*Проситись до снігів, / що не повірять зразу*» [Суголосся, с. 104], «*Вірте, а чи не вірте – / порожньо у дворі*» [На белебні, с. 134].

Епітет *пустий*, що виступає характеристикою слів ліричного героя, налаштовує на негативне сприйняття, указує, що ліричній героїні не варто вірити всьому: «*Надвечір моя мила чи захочеться / в мої пусті повірити слова*» [На белебні, с. 133].

В іншому контексті лірична героїня не хоче вірити у відсутність кохання з боку її обранця: «*І ранок був, і день завзято / Гасав, застріли всі вітри, / І ти прийшла така крилата, / Не вірила, що я без крил*» [Суголосся, с. 12]. Мовець використовує епітет *крилата*, щоб указати на досконалість, витонченість ліричної героїні, на розмах її почуттів, однак навряд чи вона зможе бути щасливою з головним героєм поезії, адже він без крил – не має в душі того духовного піднесення, яке викликає любов. Засліплена, героїня не бачить усіх недоліків коханого.

Про настання осені йдеться в мікроконтексті «*І то нічого, що кружляє сніг, / в саду пожовклім чути листосміх. / І нам не буде віритись, що край, / бо понад світом лине листограй*» [Планида, с. 96]. Натуралістичні подробиці увиразнює епітет *пожовклий*. Оказіональними метафоричними іменниками *листосміх*, *листограй* позначено процес опадання листя – його шарудіння порівняно зі сміхом, а кружляння – із грою. Віра у надприродні створіння спонукає автора до таких рядків: «*Чоловічки чотирипалі... Зелена кров... / Свідчить – у мертвих волосся майже сиве. / Вони, мабуть, теж вірили у добро / й хотіли, щоб ми з вами були щасливі.*» [Планида, с. 67].

Віра – релігійне вчення. Художньо-семантичне наповнення *віра – релігійне вчення* постується частотністю вживання осмисленням, наведеним вище.

Задля вказівки на конкретне віровчення, зокрема, на язичницьке, В. С. Бойко використовує відповідний прикметник: «*І дець на денці та, поганська, віра*» [Яв, с. 146]. Указівкою на наявність різних релігій у світі слугують епітети *різний*, *який*: «*Між різних релігій хоч як тут лавіруй. – / кругом поклоніння та послух – паролі. / Знаряддя тортур коли символом віри, / страждальників тільки всім випадуть ролі*» [На белебні, с. 44], «*Якої мови, якої віри, / Ніхто не скаже, ніхто не зна*» [Суголосся, с. 8].

Загальновідомою є істина про те, що релігія – це особиста справа кожної людини. Більшість релігій має систему принципів і доктрин, що є досить розгалуженими й подекуди складними. Однією з основних настанов будь-якої конфесії є обов'язок час

від часу відвідувати релігійні установи, проте існує й інший погляд – неважливо, чи ходить людина до храму або церкви, важливо, чи є вона доброю, благородною, чесною, скромною, терплячою, жалісливою – набагато важливішим є її духовний світ. Саме про це пише В. С. Бойко: «*А на церквах нехай собі хрести, / та ми нехрещені й нерозп'яті. / (Коли вже грішні – господи, прости!) / А на церквах нехай собі хрести. / Бог в голові, якщо душа не в п'ятах*» [Битий шлях, с. 65]. Анафора «*А на церквах нехай собі хрести*» має на меті підкреслити основну ідею твору – не так важливо щонеділі ходити до церкви, як мати Бога в серці. Цю ж мету має використання антонімів *голова – п'яти*, які вибудовують смислову вертикальну опозицію. Окрім цього, В. С. Бойко обігрує відоме українське прислів'я *душа в п'яти тікає*, яке означає сильний переляк, тобто митець протиставляє віру страхом. Майстер слова переконаний, що людина за будь-яких обставин має залишатися людиною.

Ситуація, яка склалася в житті ліричного героя, викликає відчуття розгубленості, він не знає, у кого, у що вірити. На мовному рівні це вияскравлюється у використанні односкладних речень – риторичних запитань. Майстер слова апелює до теонімів, що позначають чужих Україні богів – Аллаха, Будду й Крішну – задля того, щоб іще більше підкреслити тривогу, сум'яття персонажа, його розпач: «*А нашим душам, ніби птасі й птаху, / бракує стріхи, бо тоді могли б / гніздо змостити, і пірнути вглиб, / й хоч на мить побути в затишку підстрішнім... / Молитися кому?.. Аллаху, Крішні? / Лиш двері під вітрами: хлип да хлип*» [Петрові батоги, с. 108], «*...і самовар, що безвідмовно діяв / на користь і Христа, і Будди, й Крішні. / Ви сподівались, вірили? Так нате!..*» [Назовсім, с. 83].

Поет, творячи такі образи, нерідко послуговується експресивним прийомом «оживлення». Наприклад, виникає асоціація музики з птахом, що на мовному рівні вербалізовано за допомогою використання соматизму: «*Згорнула крила / музика рідвяна... / Блаженна тиша*» [Суголосся, с. 98]. Автор метафорично зіставляє затихання музики з тим, як птах згортає крила.

Натомість у рядках, де персоніфіковано крилас «*На березі просмалюють човна / й тривожно гуси підіймають крила, / аби високий великодний крилас / врочисто свою службу починав*» [Планида, с. 30], наявне метонімічне перенесення, адже відбувається заміщення назви об'єкта (у цьому випадку – співаків) на місце його перебування *крилас*. Епітет *великодний* указує на час проведення служби. Цікаво, що й у цій ілюстрації В. С. Бойко звертається до образу крила. Гуси постають ніби своєрідним диригентом, піднімають крила, дозволяючи співакам нарешті розпочати богослужіння.

Концепт *VIPA* репрезентований також назвою свята Покрова – одного з найбільших християнських свят. Поетично насиченими є рядки, у яких наявний персоніфікований образ снігу, а метафора за кольором викликає асоціації із сивиною (*біліє голова*), адже зима завжди була символом похилого віку; з іншого боку, білий сніг зіставлено й з весіллям: «*Ще на Покрову сніг усіх ниток не виткав / Біліє голова, фату вітрець гойда*» [Назовсім, с. 180]. Поет обігрує народну етимологію назви християнського свята, що пов'язана з першим снігом, який ніби «покриває» землю, указуючи тим самим на близьке похолодання. З іншого боку, після весілля в слов'ян існував звичай «покривати» голову нареченої хусткою, яку вона потім повинна була носити щодня.

Вербалізація концепту *VIPA* трапляється й завдяки використанню імен біблійних персонажів, апостолів або святих, адже тільки для вірянина ці імена означають дуже багато. Зокрема, майстер слова застосовує у своїх творчих пошуках антропоніми: імена двох євангелістів – Івана та Марка, – а також імена двох апостолів – Петра й Павла: «*Пісням стихати, молитвам і сваркам... / Під сірим небом чи під сірим дахом / Стоять Іван, Петро, Павло і Марко. / Геракл уперто поціля у птаха*» [Петрові

батоги, с. 124]. Цікаво, що поряд з іменами святих автор називає Геракла, який є персонажем грецької міфології. Тут простежується вплив неокласичних шукань, адже неокласики поєднували у своїх текстах біблійні й античні образи.

Зринають у поетичних пошуках В. С. Бойка й інші антропоніми *Магдалина, Юда, Авель, Каїн, Христос*: «*Намолено у храмі. Страсті вичахли. / І свічі душі уже безгрішно жевріють. / Де Магдалина? Де ковалик дівся той, / що цвяха заховав не за наївністю?»* [Суголосося, с. 128], «*І де той Авель? Коли не брешуть, то там, де Каїн...*» [Суголосося,

с. 172], «*На місяці ж і вранці бачу: Каїн / на вилах свого брата підійма*» [На белебні, с. 284], «*Я завжди пам'ятав і те, що був Христос, а поряд Юда*» [Назовсім, с. 207].

Семантикою гіркоти сповнені рядки, де використано синекдоху: «*Виростають каїни / все на нашій боці*» [Петрові батоги, с. 163]. Митець використовує множину, утворену від власного імені першого братовбивці на Землі для того, щоб показати зневагу до українців, які ладні підняти руку на своїх же земляків, по суті, на братів.

Заперечення віри наявне й у рядках: «*В прищестя друге вірити – не річ, / коли не знаєш до пуття, чийого... / Осанни згуки в тисячу наріч / чи жаль до тих, які не мають Бога*» [Назовсім, с. 49]. Митець звертається до біблійних переказів про друге прищестя Ісуса Христа, що має ознаменувати настання Царства Божого, проте, як наголошує автор, якщо люди не знають, на кого саме вони чекають, то їх стає шкода. У мові поезії виникає зіставлення вигуків осанни та вигуків жалю до людей, які не вірять у вищу силу.

Досить часто релігійні образи не тільки передають ідею віри у вищу силу, а й увиразнюють реалії природи. Наприклад, доволі поетичним є порівняння місяця з іконою, виражене орудним відмінком: «*Бувало, у нічному стриножили в лузі коней. / Є місяць. Ти – при нім. Він – ликом із ікони*» [На белебні, с. 88]. Вочевидь, основою для такого метафоричного зіставлення послужив зоровий образ – німб, що сяє, та місяць, який випромінює світло.

Ідею краси передає порівняння царівни з іконою: «*Царівна з'явиться, мов з ікони... / В казки спішать тікати диваки*» [Земні турботи, с. 14].

Трапляються в поетичних пошуках В. С. Бойка мовні образи, що апелюють до різних вражень, пов'язаних із вірою, церквою, Богом. Наприклад, до звукових апелюють такі рядки: «*Шинкам безмитним слобожани раді, / іще мовчить заупокійний дзвін*» [Планида, с. 12], «*Для пісні голос, квіти для жони, / в піснях і квітах – молитви й ікони*» [Суголосося, с. 5], «*Не баби у відчаї / головою в псалми – / посивіли дівчата / утекли від зими*» [Обличчям до багаття, с. 6], «*В банях церковних відблиски вогнищ, / в дзвонах гучних справедливість мечів. / Крилас давно не співає, лиш стогне – / хтось там у світі воскрес чи спочив*» [Назовсім, с. 199]. На гучність дзвонів указує порівняння з громами: «*Вдарять громи весняні нагаями, / наче відлуння Почаєвих дзвонів*» [Планида, с. 31].

До приядрової зони, згідно з відомостями щодо етимології відносимо наступну групу мікроконцептів: *віра – висота, небосхил, віра – милість, немилість, віра – вогонь*.

Віра – висота, небосхил. Душа птаха живе в поетові й прагне висоти, злетіти в небо, але все ж, тягнеться до землі: «*Хіба я винен, що в мені / живе, живе душа лелеча / і на світанку чи під вечір / мене зриває небо з ніг. / І я не втриматись боюсь, / хоча в земне тяжіння вірю, / в усьому хочу знати міру / і вперту правильність свою.*» [Планида, с. 47].

Віра – милість, немилість. Автор поетичних рядків не завжди впевнений у справжності почуттів коханої, але сподівається на її милість і прихильність: «*І нам не*

буде *віритись*, що край / бо понад світом лине листограй. / А потім все за вітром промайне? / А потім ти зненавидиш мене?! / Яка жорстока логіка рядка! / Яка жорстка і лагідна рука...» [Планида, с. 96].

Віра – вогонь. Художньо-семантичне наповнення *віра – вогонь* репрезентовано риторичним запитанням, бо Віктор Бойко не впевнений, що допомоги варто просити в Бога. Скоріше за все, на неї можна не сподіватися, хіба від вогню: «Тримати у лівій запалену свічку, / хреста покладати щоб правою змога... / В очах у святих по жорсткім чоловічку... / Благодати рятунку від них чи не в Бога?» [На белебні, с. 44].

Периферію визначають наступні мікроконцепти: *віра – порятунок, віра – життя, віра – утрата національної ідентичності*.

Віра – порятунок. Здавна люди поклонялися різним богам, щоб забезпечити себе та своє життя, тож віра як релігійне вчення може поставати засобом порятунку, що на мовному рівні вияскравлено за допомогою відповідного дієслова: «Яка ж бо з *вір* найліпше порятує?» [Яв, с. 95]. Мовець використовує найвищий ступінь порівняння *найліпше*, щоб наголосити, як сучасні люди здебільшого дбають про свій добробут, а не про статус релігії.

Віра – життя. Життя без віри бодай у щось є вкрай складним, навіть неможливим: «І вірить: по собі лиша / щось, крім розбитих черевиків... / Без віри не живе душа, / як віра без душі не звикла» [Планида, с. 54], «Лиш знало б сонце час, коли пора / запеленати все теплом навколо, / а пагін що? – він не вмира ніколи, / якщо коріння вірить у спіраль» [Планида, с. 76]. Дієслова *не вмира, не живе* дозволяють концептуалізувати віру як силу, що дозволяє людині існувати в цьому світі.

Віра – утрата національної ідентичності. До індивідуально-авторських переосмислень, тобто до периферії, можна зарахувати художньо-семантичне наповнення *віра – утрата національної ідентичності*. Проблема занепаду національної самосвідомості постійно зринає в мовотворчості В. С. Бойка. Він називає народ отарою, яку спрямовує в певний бік погонич: «Над нас погонич. Значить, ми – отара: / ті – мертві, ті не вірять, що живі... / Татари – вони все-таки татари, / а цар же православний чоловік!..» [Планида, с. 12]. Не випадковим є вживання слів *татари* і *цар*, автор натякає на уявлення українців, що татари є чужинцями, проте в рядках звучить самоіронія – люди не вірять, що вони живі, що в них є струмінь національної самосвідомості.

Концепт *ВІРА* в поетичному мовомисленні В. С. Бойка реалізовано завдяки актуалізованим засобам мовної виразності. Проаналізований мовний матеріал відкриває перспективи до зіставлення особливостей вербального втілення концепту *ВІРА* в українській поетичній картині світу з метою визначення як узуальних, так і загальнонаціональних та індивідуально-авторських рис сприйняття мовної картини світу. До перспектив відносимо можливість вивчення лінгвальних засобів об'єктивації концептів духовних цінностей в українській мові загалом, або проведення зіставного аналізу на матеріалі кількох мов, що сприятиме чіткішому визначенню власне українських духовних цінностей.

Література

1. Бойко В. С. Пролог. Поезії. Харків: Прапор, 1976. 23 с.
2. Бойко В. С. Земні турботи: Поезії. Харків: Прапор, 1978. 39 с.
3. Бойко В. С. Обличчям до багаття: Поезії. Харків: Прапор, 1984. 47 с.
4. Бойко В. С. Битий шлях: Поезії. Київ: Молодь, 1989. 104 с.
5. Бойко В. С. Зазимки: Вірші. Харків: Прапор, 1990. 78 с.
6. Бойко В. С. Планида (Книга віршів). Харків: МП «Видавець», 1994. 147 с.
7. Бойко В. С. Яв: Поезії. Харків: Майдан, 2001. 156 с.

8. *Бойко В. С. Суголося: Вірші.* Харків: Майдан, 2006. 180 с.
9. *Бойко В. С. Петрові батоги: Поезії.* Харків: Майдан, 2013. 172 с.
10. *Бойко В. С. Назовсім: Вірші.* Харків: Майдан, 2016. 236 с.
11. *Бойко В. С. На белебні: Вірші.* Харків: Майдан, 2016. 306 с.
12. *Бойко В. С. Забілили сніги: Вірші.* Харків: Майдан, 2019. 258 с.
13. *Маковський М. М. Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках : образ мира и миры образов.* Москва : ВЛАДОС, 1996. 416 с.
14. *Маковський М. М. Язык – миф – культура. Символы жизни и жизнь символов. Вопросы языкознания.* 1997. № 1. С. 73-95.
15. *Мацьків П. В. Концептосфера Бог в українському мовному просторі.* Дрогобич: Коло, 2007. 332 с.
16. *Омельчук Р. К. Вера как фундаментальная экзистенциальная ценность. Ценности и смыслы.* 2011. С. 112-127. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vera-kak-fundamentalnaya-ekzistentsialnaya-tsennost>.
17. *Словник української мови : в 11 т. / голов. ред. І. К. Білодід.* Київ : Наукова думка, 1970-1980. Т. 1: А-В. 1970. 800 с.
18. *Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева. / 2-е изд., стер.* Москва : Прогресс, 1986. Т. 1 : А-Д. 1986. 576 с. ; Т. 2 : Е-Муж. 1986. 672 с. ; Т. 3 : Муза-Сят, 1987. 832 с. ; Т. 4 : Т-Ящур, 1987. 864 с.
19. *Яницька О. Лексикографічна репрезентація лінгвокультурного концепту ВІРА в англійській, українській та французькій мовах (на основі аналізу словникових дефініцій).* *Південний архів.* 2017. № 68. С. 181-185.

Referenses

1. Boyko V.S. *Prologue. Poetry.* [*Proloh. Poeziyi*], Kharkiv, Prapor, 1976. 23 p.
2. Boyko V.S. *Earthly worries. Poetry.* [*Zemni turboty. Poeziyi*], Kharkiv, Prapor, 1978. 39 p.
3. Boyko V.S. *Face to the fire. Poetry.* [*Oblychchiam do bahattya. Poeziyi.*], Kharkiv, Prapor, 1984. 47 p.
4. Boyko V.S. *The beaten path. Poetry.* [*Bytyu shlyakh. Poeziyi.*], Kyiv, Molod ', 1989. 104 p.
5. Boyko V.S. *Zazimki. Poems.* [*Zazymky. Virshi.*], Kharkiv, Prapor, 1990. 78 p.
6. Boyko V.S. *Planida (Book of Poems).* [*Planyda (Knyha virshiv)*], Kharkiv, MP "Publisher", 1994. 147 p.
7. Boyko V.S. *Yav. Poetry.* [*Yav. Poeziyi.*], Kharkiv, Mайдан, 2001. 156 p.
8. Boyko V.S. *Agree. Poems.* [*Suholossya. Virshi.*], Kharkiv, Mайдан, 2006. 180 p.
9. Boyko V.S. *Peter's whips. Poetry.* [*Petrovi batohy. Poeziyi.*], Kharkiv, Mайдан, 2013. 172 p.
10. Boyko V.S. *Forever. Poems.* [*Nazovsim. Virshi.*], Kharkiv, Mайдан, 2016. 236 p.
11. Boyko V.S. *On the pulpit. Poems.* [*Na belebni. Virshi.*], Kharkiv, Mайдан, 2016. 306 p.
12. Boyko V.S. *Whitened snow. Poems.* [*Zabilily snihy. Virshi.*], Kharkiv, Mайдан, 2019. 258 p.
13. Makovsky M.M. *Comparative dictionary of mythological symbolism in Indo-European languages: the image of the world and the worlds of images.* [*Sravnitel'nyy slovar' mifologicheskoy simboliki v indoyevropeyskikh yazykakh : obraz mira i miry obrazov*], Moscow, VLADOS, 1996. 416 p.
14. Makovsky M.M. *Language - myth - culture. Symbols of life and life characters.* [*Yazyk – mif – kul'tura. Simvol y zhizni i zhizn' simvolov.*], *Voprosy yazykoznaniiya*, 1997. № 1. pp. 73-95.

15. Matskiv P.V. *Conceptosphere God in the Ukrainian language space*. [Kontseptosfera Boh v ukrayins'komu movnomu prostori.], Drogobich, Kolo, 2007. 332 p.

16. Omelchuk R.K. *Faith as a fundamental existential value. Values and meanings*. [Vera kak fundamental'naya ékzistentsyal'naya tsennost']. Tsennosty y smysly, 2011. P. 112-127. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vera-kak-fundamentalnaya-ekzistentsialnaya-tsennost>.

17. *Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes / chapter*. ed. I.K. Bilodid. [Slovnyk ukrayins'koyi movy : v 11 t.] / holov. red. I. K. Bilodid. Kyiv, Naukova dumka, 1970-1980. Vol. 1: A-B. 1970. 800 p.

18. Fassmer M. *Etymological dictionary of the Russian language: in 4 volumes / trans. with. nem. and ext. O.N. Trubachev*. [Étymolohycheskyy slovar' russkoho yazyka : v 4 t.] / 2nd ed., Moscow, Progress, 1986. Vol. 1: A-D. 1986. 576 p. ; Vol. 2: E-Husband. 1986. 672 p. ; Vol. 3: Muse-Syat, 1987. 832 p. ; T. 4: T-Yashchur, 1987. 864 p.

19. Yanitska O. *Lexicographic representation of the linguistic and cultural concept of VIRA in English, Ukrainian and French (based on dictionary analysis definitions)*. [Leksykohrafichna reprezentatsiya linhvokul'turnoho kontseptu VIRA vanhliys'kiy, ukrayins'kiy ta frantsuz'kiy movakh (na osnovi analizu slovnykovykh definitsiy).], Pivdennyu arkhiv, 2017. № 68. Pp. 181-185.

О. И. Черненко,

*Харьковский национальный технический университет НТУ «ХПИ»,
кафедра межкультурной коммуникации и
иностранного языка*

КОНЦЕПТ ВЕРА КАК ЦЕННОСТНЫЙ ПОСТУЛАТ ИДИОСТИЛЯ В.С. БОЙКО

Статья посвящена изучению концепта *ВЕРА* в идиостиле В.С. Бойко как известного мастера поэтического слова. Проанализирована структура концепта. Выделены ядерная, приядерная и периферическая зоны. Описаны художественно-семантические наполнения микроконцептов. Определены авторская позиция относительно существования личности в мире, а также индивидуально-авторские трактовки концепта *ВЕРА* в идиостиле художника поэтического слова.

Ключевые слова: концепт, художественно-семантическое наполнение, идиостиль, личность, микроконцепт.

O. I. Chernenko,

*Kharkiv National Technical University
NTU "KhPI",
Department of Intercultural
communication and foreign language*

CONCEPT FAITH AS A VALUE POSTULATE OF IDIOSTYLE V.S. BOYKO

The article is devoted to the study of the concept of FAITH in the idiostyle of V.S. Boyko, as a famous master of the poetic word. The structure of the concept is analyzed. The nuclear, near-nuclear and peripheral zones are highlighted. The artistic and semantic content of micro- concepts is described. The author's position on the existence of a person in the world, as well as individual author's interpretations of the concept of FAITH in the idiostyle of the artist of the poetic word are determined. Whatever paths humanity has taken, this path has always been accompanied by faith. No matter what historical epoch we are talking about, no matter what country we talk about, it is difficult to disagree with the fact

that faith has greatly influenced and is influencing the lives of millions of people. And it is not only about faith in higher powers, but also faith in a happy future, faith in yourself, in your people, in the triumph of moral values and the victory of good over evil. Faith is an important spiritual existential value that encourages a person to move on. Accordingly, the study of the linguistic expression of the concept of *FAITH* will allow to penetrate deeper into the peculiarities of individual language thinking, to determine the author's priority guidelines. Linguistic expression of the concept of *FAITH* in the poetic linguistics of V.S. Boyko finds in the words faith, to believe, prayer, icon, angel, orthodox, catholic, pagan, saint, temple, church, resurrection, apostle, paradise, cross, mantis, as well as in names of Orthodox holidays and biblical names, because for the poet is close to the Christian, Orthodox worldview. The poetic picture of the artist's world is broader than dictionary interpretations, so the concept of FAITH acquires a broader artistic and semantic content.

Key words: concept, artistic and semantic content, idiostyle, personality, microconcept.